

WYROK TRYBUNAŁU (trzecia izba)

z dnia 4 czerwca 2009 r. *

mających za przedmiot wnioski o wydanie, na podstawie art. 234 WE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożone przez Sozialgericht Nürnberg (Niemcy), postanowieniami z dnia 18 grudnia 2007 r., które wpłynęły do Trybunału w dniu 22 stycznia 2008 r., w postępowaniach:

W sprawach połączonych C-22/08 i C-23/08

Athanasios Vatsouras (C-22/08)

Josif Koupatantze (C-23/08)

przeciwko

Arbeitsgemeinschaft (ARGE) Nürnberg 900,

* Język postępowania: niemiecki.

TRYBUNAŁ (trzecia izba),

w składzie: A. Rosas, prezes izby, A. Ó Caoimh, J.N. Cunha Rodrigues (sprawozdawca),
U. Löhmus i P. Lindh, sędziowie,

rzecznik generalny: D. Ruiz-Jarabo Colomer,
sekretarz: B. Fülöp, administrator,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 4 lutego
2009 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu rządu niemieckiego przez M. Lummę oraz C. Blaschkego, działających
w charakterze pełnomocników,

- w imieniu rządu duńskiego przez J. Beringa Liisberga oraz B. Weis Fogh,
działających w charakterze pełnomocników,

- w imieniu rządu niderlandzkiego przez C. Wissels oraz M. de Gravego, działających
w charakterze pełnomocników,

- w imieniu rządu Zjednoczonego Królestwa przez I. Rao oraz J. Coppela, działających w charakterze pełnomocników,

- w imieniu Parlamentu Europejskiego przez E. Perilla, A. Auerspergera Maticia oraz U. Rössleina, działających w charakterze pełnomocników,

- w imieniu Rady Unii Europejskiej przez M. Veigę oraz M. Simm, działające w charakterze pełnomocników,

- w imieniu Komisji Wspólnot Europejskich przez D. Maidani oraz F. Hoffmeistera, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 12 marca 2009 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wnioski o wydanie orzeczeń w trybie prejudycjalnym dotyczą wykładni art. 12 WE i 39 WE oraz ważności art. 24 ust. 2 dyrektywy 2004/38/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie prawa obywateli Unii i członków ich rodzin do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich, zmieniającej rozporządzenie (EWG) nr 1612/68 i uchylającej dyrektywy 64/221/EWG,

68/360/EWG, 72/194/EWG, 73/148/EWG, 75/34/EWG, 75/35/EWG, 90/364/EWG, 90/365/EWG i 93/96/EWG (Dz.U. L 158, s. 77, oraz sprostowania Dz.U. 2004, L 229, s. 35, L 197, s. 34 oraz Dz.U. 2007, L 204, s. 28).

- 2 Wnioski te zostały przedstawione w ramach sporów pomiędzy A. Vatsourasem i J. Koupatantzem a Arbeitsgemeinschaft (ARGE) Nürnberg 900 (organem ds. zatrudnienia miasta Norymbergii 900, zwanym dalej „ARGE”) dotyczących cofnięcia świadczeń podstawowego zabezpieczenia dla poszukujących pracy, z których korzystali wyżej wymienieni.

Ramy prawne

Uregulowania wspólnotowe

- 3 Motywy 1 i 9 dyrektywy 2004/38 mają następujące brzmienie:

„(1) Obywatelstwo Unii nadaje każdemu obywatelowi Unii podstawowe i indywidualne prawo do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich, z zastrzeżeniem ograniczeń i warunków ustanowionych w traktacie i środków przyjętych w celu ich stosowania.

[...]

- (9) Przez okres nieprzekraczający trzech miesięcy obywatele Unii powinni posiadać prawo do pobytu w przyjmującym państwie członkowskim bez konieczności wypełnienia jakichkolwiek warunków lub formalności innych niż wymóg posiadania ważnego dowodu tożsamości lub paszportu, bez uszczerbku dla bardziej przychylnego traktowania osób poszukujących pracy zgodnie z orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości”.

4 Artykuł 6 dyrektywy 2004/38 brzmi:

„1. Przez okres nieprzekraczający trzech miesięcy obywatele Unii posiadają prawo pobytu na terytorium innego państwa członkowskiego bez wypełniania jakichkolwiek warunków i formalności innych niż wymóg posiadania ważnego dowodu tożsamości lub paszportu.

2. Przepisy ust. 1 stosuje się również w odniesieniu do posiadających ważny paszport członków rodziny, którzy nie są obywatelami jednego z państw członkowskich, towarzyszących lub dołączających do obywatela Unii”.

5 Artykuł 7 dyrektywy 2004/38 stanowi:

„1. Wszyscy obywatele Unii posiadają prawo pobytu na terytorium innego państwa członkowskiego przez okres dłuższy niż trzy miesiące, jeżeli:

- a) są pracownikami najemnymi lub osobami pracującymi na własny rachunek w przyjmującym państwie członkowskim; [...].

[...]

3. Do celów ust. 1 lit. a) obywatel Unii, który nie jest dłużej pracownikiem najemnym lub osobą pracującą na własny rachunek, zachowuje status pracownika najemnego lub osoby pracującej na własny rachunek w następujących okolicznościach:

[...]

c) pozostaje bez pracy w sposób niezamierzony, co jest należycie odnotowane, po zakończeniu umowy o pracę na czas określony, obejmującej okres krótszy niż rok, lub po okresie niezamierzonego bezrobocia przez pierwsze dwanaście miesięcy i zarejestrował się jako bezrobotny w odpowiednim urzędzie pracy. W takim przypadku status pracownika zostaje zachowany nie dłużej niż przez sześć miesięcy [przez co najmniej sześć miesięcy];

[...]”.

6 Artykuł 14 tej dyrektywy przewiduje w szczególności:

„1. Obywatele Unii i członkowie ich rodziny posiadają prawo pobytu przewidziane w art. 6 dopóty, dopóki nie staną się nieracjonalnym obciążeniem dla systemu pomocy społecznej w przyjmującym państwie członkowskim.

2. Obywatele Unii i członkowie ich rodziny posiadają prawo pobytu przewidziane w art. 7, 12 i 13 dopóty, dopóki spełniają warunki w nich określone.

[...]

4. W drodze odstępstwa od ust. 1 i 2 oraz bez uszczerbku dla przepisów rozdziału VI, w żadnym wypadku środek wydalenia nie może być stosowany wobec obywateli Unii lub członków ich rodziny, jeżeli:

[...]

b) obywatele Unii wjechali na terytorium przyjmującego państwa członkowskiego w poszukiwaniu pracy. W takim przypadku obywatele Unii i członkowie ich rodziny nie mogą zostać wydaleny tak długo, jak tylko obywatele Unii mogą dostarczyć dowód, że kontynuują poszukiwanie pracy i mają rzeczywistą szansę bycia zatrudnionym”.

7 Zgodnie z art. 24 dyrektywy 2004/38:

„1. Z zastrzeżeniem specjalnych przepisów wyraźnie określonych w traktacie i prawie wtórnym wszyscy obywatele Unii zamieszkujący na podstawie niniejszej dyrektywy na terytorium przyjmującego państwa członkowskiego są traktowani na równi z obywatelami tego państwa członkowskiego w zakresie ustanowionym w traktacie. Korzystanie

z tego prawa obejmuje członków rodziny, którzy nie są obywatelami jednego z państw członkowskich i posiadają prawo pobytu lub stałego pobytu.

2. W drodze odstępstwa od ust. 1 przyjmujące państwo członkowskie nie jest zobowiązane do przyznania uprawnienia do pomocy społecznej w ciągu pierwszych trzech miesięcy pobytu lub, w określonym przypadku, dłuższego okresu przewidzianego w art. 14 ust. 4 lit. b), ani nie jest zobowiązane — przed nabyciem prawa stałego pobytu — do udzielania pomocy dla pokrycia kosztów utrzymania w czasie studiów, włącznie z kształceniem zawodowym, w postaci stypendiów lub pożyczek studenckich, dla osób niebędących pracownikami najemnymi, osób pracujących na własny rachunek, osób, które zachowują ten status, i członków ich rodziny [osobom innym niż pracownicy najemni, osoby pracujące na własny rachunek, osoby, które zachowują ten status, i członkowie ich rodziny]”.

Uregulowania krajowe

- 8 Paragraf 7 ust. 1 Sozialgesetzbuch Zweites Buch — Grundsicherung für Arbeitsuchende (Sozialgesetzbuch II, drugiej księgi niemieckiego kodeksu prawa socjalnego — podstawowe zabezpieczenie dla poszukujących pracy, zwanej dalej „SGB II”) stanowi:

„1. Świadczenia zgodnie z tą księgą otrzymują osoby, które:

- 1) ukończyły 15. rok życia i nie ukończyły jeszcze 65. roku życia,
- 2) są zdolne do zarobkowania,

3) potrzebują pomocy i

4) mają zwykłe miejsce pobytu w Republice Federalnej Niemiec [...].

Wyłączeni są [...]

2. obcokrajowcy, których prawo pobytu wynika wyłącznie z celu poszukiwania pracy, członkowie ich rodzin, jak również osoby uprawnione do świadczeń na podstawie § 1 Asylbewerberleistungsgesetz (ustawy o świadczeniach dla ubiegających się o azyl). Przepisy dotyczące prawa pobytu pozostają nienaruszone”.

9 Zgodnie z § 23 ust. 3 Sozialgesetzbuch Zwölftes Buch — Sozialhilfe für Ausländerinnen und Ausländer (Sozialgesetzbuch XII, dwunastej księgi niemieckiego kodeksu prawa socjalnego — pomoc społeczna dla obcokrajowców) obcokrajowcy, którzy wjechali do kraju w celu uzyskania pomocy społecznej lub których prawo pobytu wynika wyłącznie z celu poszukiwania pracy, nie korzystają ze świadczeń pomocy społecznej.

10 Paragraf 1 wspomnianej ustawy o świadczeniach dla ubiegających się o azyl stanowi:

„1. Zgodnie z niniejszą ustawą do świadczeń uprawnieni są obcokrajowcy, którzy faktycznie przebywają na terytorium federalnym i którzy

- 1) posiadają zezwolenie na pobyt na podstawie Asylverfahrensgesetz (ustawy o postępowaniu w sprawie o azyl),

[...]”.

Postępowania przed sądem krajowymi i pytania prejudycjalne

Sprawa C-22/08

- 11 A. Vatsouras, urodzony w dniu 10 grudnia 1973 r., będący obywatelem greckim, przybył do Niemiec w marcu 2006 r.

- 12 W dniu 10 lipca 2006 r. wystąpił on do ARGE z wnioskiem o przyznanie świadczeń zgodnie z SGB II. Decyzją ARGE z dnia 27 lipca 2006 r. świadczenia te zostały mu przyznane do dnia 30 listopada 2006 r. Dochody uzyskiwane przez A. Vatsourasa z jego działalności zawodowej były odliczane od kwoty rozpatrywanych świadczeń, tak że kwota tych świadczeń wynosiła 169 EUR miesięcznie. Decyzją ARGE z dnia 29 stycznia 2007 r. przyznawanie tych świadczeń przedłużono do dnia 31 maja 2007 r.

- 13 Z upływem stycznia 2007 r. A. Vatsouras zakończył swoją działalność zawodową.

- 14 Decyzją z dnia 18 kwietnia 2007 r. ARGE cofnęła przyznane świadczenia ze skutkiem od dnia 30 kwietnia 2007 r. Sprzeciw wniesiony przez A. Vatsourasa od tej decyzji został oddalony decyzją ARGE z dnia 4 lipca 2007 r. z uzasadnieniem, że nie był on uprawniony do świadczeń na mocy § 7 ust. 1 zdanie drugie pkt 2 SGB II. Na tę decyzję A. Vatsouras wniósł skargę przed Sozialgericht Nürnberg (sąd socjalny w Norymberdze).
- 15 W międzyczasie, w dniu 4 czerwca 2007 r., A. Vatsouras ponownie podjął działalność zawodową, co uniezależniało go od pomocy społecznej.

Sprawa C-23/08

- 16 J. Koupantantze, urodzony w dniu 15 maja 1952 r., jest obywatelem greckim.
- 17 Wjechał on do Niemiec w październiku 2006 r., a w dniu 1 listopada 2006 r. podjął pracę. Jego stosunek pracy zakończył się w dniu 21 grudnia tego samego roku wskutek wypowiedzenia przez pracodawcę z powodu braku zleceń.
- 18 W dniu 22 grudnia 2006 r. J. Koupantantze wystąpił do ARGE z wnioskiem o przyznanie świadczeń podstawowego zabezpieczenia dla poszukujących pracy zgodnie z SGB II. Decyzją ARGE z dnia 15 stycznia 2007 r. zostało mu przyznane świadczenie w wysokości 670 EUR miesięcznie do dnia 31 maja 2007 r. Jednakże decyzją z dnia 18 kwietnia 2007 r. ARGE cofnęła przyznane świadczenie ze skutkiem od dnia 28 kwietnia 2007 r.

- 19 Sprzeciw wniesiony przez J. Koupatantzego od tej decyzji został oddalony decyzją ARGE z dnia 11 maja 2007 r. z uzasadnieniem, że nie był on uprawniony do świadczeń na mocy § 7 ust. 1 zdanie drugie pkt 2 SGB II. Na tę decyzję J. Koupatantze wniósł skargę przed sąd krajowy.
- 20 Od dnia 1 czerwca 2007 r. J. Koupatantze ponownie podjął działalność zawodową, co uniezależniało go od pomocy społecznej.

Pytania prejudycjalne

- 21 W dniu 18 grudnia 2007 r. Sozialgericht Nürnberg postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy art. 24 ust. 2 dyrektywy 2004/34 [...] jest zgodny z art. 12 WE w związku z art. 39 WE?

2) Na wypadek udzielenia odpowiedzi przeczącej na pytanie pierwsze, czy art. 12 WE w związku z art. 39 WE stoi na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, które wyklucza pobieranie pomocy społecznej przez obywateli Unii, jeżeli przekroczony został maksymalny okres pobytu dopuszczalny zgodnie z art. 6 dyrektywy 2004/38 [...] i również zgodnie z innymi przepisami nie przysługuje prawo pobytu?

- 3) Na wypadek udzielenia odpowiedzi twierdzącej na pytanie pierwsze, czy art. 12 WE stoi na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, które wyklucza obywateli państwa członkowskiego Unii Europejskiej nawet z kręgu uprawnionych do świadczeń z zakresu pomocy społecznej, które są przyznawane nielegalnym imigrantom?”
- 22 Postanowieniem prezesa Trybunału z dnia 7 kwietnia 2008 r. sprawy C-22/08 i C-23/08 zostały połączone do celów procedury pisemnej i ustnej, jak również wydania wyroku.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

Uwagi wstępne

- 23 O ile zgodnie z podziałem kompetencji między sądami wspólnotowymi a krajowymi do sądu krajowego należy zasadniczo zbadanie, czy spełnione są przesłanki faktyczne wymagające zastosowania normy wspólnotowej w sprawie toczącej się przed tym sądem, o tyle Trybunał, orzekając w przedmiocie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, może w razie potrzeby dostarczyć wskazówek dla sądu krajowego w dokonywanej przez niego wykładni (zob. podobnie wyrok w sprawie C-424/97 Haim, Rec. s. I-5123, pkt 58).
- 24 Tak jak wynika z postanowienia odsyłającego, postawione pytania opierają się na założeniu, że w czasie wystąpienia okoliczności faktycznych spraw przed sądem krajowym A. Vatsouras i J. Koupatantze nie mieli statusu „pracowników” w rozumieniu art. 39 WE.

- 25 Sąd krajowy stwierdził, że „krótkotrwała, dorywcza” działalność zawodowa A. Vatsourasa „nie zapewniała mu środków do życia”, a działalność wykonywana przez J. Koupantantzego „trwała niewiele dłużej niż miesiąc”.
- 26 W tym względzie należy stwierdzić, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem pojęcie „pracownik” w rozumieniu art. 39 WE ma wymiar wspólnotowy i nie powinno być interpretowane zawężająco. Za „pracownika” należy uważać każdą osobę, która wykonuje czynności rzeczywiste i efektywne, przy czym bez znaczenia są czynności wykonywane na tak niewielką skalę, że można je jedynie uznać za marginalne i pomocnicze. Zgodnie z tym orzecznictwem cechą charakterystyczną stosunku pracy jest to, że przez pewien okres jedna osoba wykonuje świadczenia na rzecz innej osoby pod jej kierownictwem, w zamian za co otrzymuje wynagrodzenie (zob. w szczególności wyroki: z dnia 3 lipca 1986 r. w sprawie 66/85 Lawrie-Blum, Rec. s. 2121, pkt 16, 17; a także z dnia 11 września 2008 r. w sprawie C-228/07 Petersen, Zb.Orz. s. I-6989, pkt 45).
- 27 Ani ograniczona wysokość wynagrodzenia, ani pochodzenie środków, z których jest ono wypłacane, nie mogą mieć żadnego wpływu na status „pracownika” w rozumieniu prawa wspólnotowego (zob. wyroki: z dnia 31 maja 1989 r. w sprawie 344/87 Bettray, Rec. s. 1621, pkt 15; a także z dnia 30 marca 2006 r. w sprawie C-10/05 Mattern i Cikotic, Zb.Orz. s. I-3145, pkt 22).
- 28 Okoliczność, że dochody z pracy najemnej są niższe od minimum egzystencji, nie stoi na przeszkodzie uznaniu osoby ją wykonującej za „pracownika” w rozumieniu art. 39 WE (zob. wyroki: z dnia 23 marca 1982 r. w sprawie 53/81 Levin, Rec. s. 1035, pkt 15, 16; a także z dnia 14 grudnia 1995 r. w sprawie C-317/93 Nolte, Rec. s. I-4625, pkt 19), nawet jeśli dana osoba stara się uzupełnić to wynagrodzenie za pomocą innych środków utrzymania takich jak pomoc finansowa wypłacana z funduszy publicznych państwa członkowskiego (zob. wyrok z dnia 3 czerwca 1986 r. w sprawie 139/85 Kempf, Rec. s. 1741, pkt 14).

- 29 Ponadto jeśli chodzi o czas trwania wykonywanej działalności, okoliczność, że praca najemna jest krótkotrwała, nie może sama w sobie wykluczać jej z zakresu stosowania art. 39 WE (zob. wyroki: z dnia 26 lutego 1992 r. w sprawie C-3/90 Bernini, Rec. s. I-1071, pkt 16; z dnia 6 listopada 2003 r. w sprawie C-413/01 Ninni-Orasche, Rec. s. I-13187, pkt 25).
- 30 Wynika z tego, że niezależnie od ograniczonego poziomu wynagrodzenia i krótkotrwałości działalności zawodowej nie można wykluczyć, iż ta działalność w następstwie całościowej oceny rozpatrywanego stosunku pracy może być uznana przez władze krajowe za rzeczywistą i efektywną, co w rezultacie umożliwia przyznanie jej wykonawcy statusu „pracownika” w rozumieniu art. 39 WE.
- 31 Gdyby sąd krajowy doszedł do takiego wniosku w odniesieniu do działalności wykonywanych przez A. Vatsourasa i J. Koupatantzego, mogliby oni zachować status pracowników przez co najmniej sześć miesięcy, o ile przesłanki wymienione w art. 7 ust. 3 lit. c) dyrektywy 2004/38 zostałyby spełnione. Takich ustaleń faktycznych powinien dokonywać wyłącznie sąd krajowy.
- 32 W razie gdyby A. Vatsouras i J. Koupatantze zachowali status pracowników, mogliby mieć prawo do świadczeń określonych w SGB II zgodnie z art. 24 ust. 1 dyrektywy 2004/38 przez wspomniany okres co najmniej sześciu miesięcy.

W przedmiocie pytania pierwszego

- 33 Stawiając to pytanie, sąd krajowy dąży do ustalenia, czy art. 24 ust. 2 dyrektywy 2004/38 jest zgodny z art. 12 WE w związku z art. 39 WE.

- 34 Artykuł 24 ust. 2 dyrektywy 2004/38 ustanawia odstępstwo od zasady równego traktowania, z której korzystają obywatele Unii niebędący pracownikami najemnymi, osobami pracującymi na własny rachunek, osobami, które zachowują ten status, i członkami ich rodziny, a zamieszkujący na terytorium przyjmującego państwa członkowskiego.
- 35 Zgodnie z tym przepisem przyjmujące państwo członkowskie nie jest zobowiązane do przyznania uprawnienia do świadczeń z pomocy społecznej, w tym poszukującym pracy przez dłuższy okres, podczas którego korzystają oni z prawa pobytu w tym państwie.
- 36 Obywatele państwa członkowskiego poszukujący pracy w innym państwie członkowskim podlegają zakresowi stosowania art. 39 WE i korzystają w związku z tym z prawa do równego traktowania, o którym mowa w art. 39 ust. 2 WE (wyrok z dnia 15 września 2005 r. w sprawie C-258/04 Ioannidis, Zb.Orz. s. I-8275, pkt 21).
- 37 Ponadto biorąc pod uwagę ustanowienie obywatelstwa Unii oraz wykładnię prawa do równego traktowania przysługującego obywatelom Unii, nie można wyłączyć z zakresu stosowania art. 39 ust. 2 WE świadczenia pieniężnego mającego na celu ułatwienie dostępu do rynku pracy państwa członkowskiego (wyrok z dnia 23 marca 2004 r. w sprawie C-138/02 Collins, Rec. s. I-2703, pkt 63; ww. wyrok w sprawie Ioannidis, pkt. 33).
- 38 Jednakże państwa członkowskie mają prawo przyznać taki zasiłek dopiero w następstwie ustalenia, że istnieje rzeczywisty związek pomiędzy osobą poszukującą pracy a rynkiem pracy tego państwa (wyrok z dnia 11 lipca 2002 r. w sprawie C-224/98 D’Hoop, Rec. s. I-6191, pkt 38; ww. wyrok w sprawie Ioannidis, pkt 30).

- 39 Istnienie takiego związku można zweryfikować w szczególności poprzez stwierdzenie, że dana osoba przez odpowiednio długi okres rzeczywiście szukała pracy w odnośnym państwie członkowskim (ww. wyrok w sprawie Collins, pkt 70).
- 40 Wynika z tego, że obywatele państw członkowskich poszukujący pracy w innym państwie członkowskim, którzy wykazali rzeczywisty związek z rynkiem pracy tego państwa, mogą powoływać się na art. 39 ust. 2 WE, aby skorzystać z świadczenia pieniężnego mającego na celu ułatwienie dostępu do rynku zatrudnienia.
- 41 Do właściwych władz krajowych i w razie potrzeby do sądów krajowych należy stwierdzenie nie tylko istnienia rzeczywistego związku z rynkiem pracy, ale także przeanalizowanie elementów konstytutywnych wspomnianego świadczenia, w szczególności jego celu i warunków przyznania.
- 42 Tak jak podniósł rzecznik generalny w pkt 57 swojej opinii, cel świadczenia należy analizować, biorąc pod uwagę skutki tego świadczenia, nie zaś jego strukturę formalną.
- 43 Przesłanka taka jak zawarta w § 7 ust. 1 SGB II, dotycząca tego, że zainteresowany powinien być w stanie wykonywać działalność zawodową, mogłaby stanowić wskazówkę, że świadczenie ma na celu ułatwienie dostępu do zatrudnienia.

44 W każdym razie odstępstwo określone w art. 24 ust. 2 dyrektywy 2004/38 powinno być interpretowane w zgodzie z art. 39 ust. 2 WE.

45 Nie można uznawać za „pomoc społeczną” w rozumieniu art. 24 ust. 2 dyrektywy 2004/38 świadczeń pieniężnych, które niezależnie od ich kwalifikacji w ustawodawstwie krajowym mają na celu ułatwienie dostępu do rynku pracy.

46 W świetle powyższych rozważań należy odpowiedzieć, że w odniesieniu do prawa obywateli państwa członkowskiego poszukujących pracy w innym państwie członkowskim analiza pytania pierwszego nie wskazuje na żaden element, który miałby wpływ na ważność art. 24 ust. 2 dyrektywy 2004/38.

W przedmiocie pytania drugiego

47 Z uwagi na odpowiedź udzieloną na pytanie pierwsze nie ma potrzeby udzielania odpowiedzi na pytanie drugie.

W przedmiocie pytania trzeciego

48 Stawiając to pytanie, sąd krajowy zmierza do ustalenia, czy art. 12 WE stoi na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, które wyklucza obywateli państwa członkowskiego Unii Europejskiej z kręgu uprawnionych do świadczeń z zakresu pomocy społecznej, które są przyznawane nielegalnym imigrantom.

- 49 W pytaniu tym sąd krajowy odnosi się do przepisów ustawy o świadczeniach dla ubiegających się o azyl, której § 1 ust. 1 pkt 1 przewiduje, że obcokrajowcy, którzy faktycznie przebywają na terytorium Republiki Federalnej Niemiec, mają prawo do wspomnianych świadczeń od chwili, gdy posiadają zezwolenie na pobyt na podstawie ustawy o postępowaniu w sprawie o azyl.
- 50 W rezultacie należy rozumieć postawione pytanie w ten sposób, że sąd krajowy dąży co do zasady do ustalenia, czy art. 12 WE stoi na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, które wyklucza obywateli państw członkowskich z kręgu uprawnionych do świadczeń z zakresu pomocy społecznej, podczas gdy świadczenia te są przyznawane obywatelom państw trzecich.
- 51 Artykuł 12 akapit pierwszy WE zakazuje wszelkiej dyskryminacji ze względu na przynależność państwową w zakresie zastosowania traktatu WE i bez uszczerbku dla przepisów szczególnych, które on przewiduje.
- 52 Przepis ten dotyczy sytuacji wchodzących w zakres stosowania prawa wspólnotowego, w których obywatel państwa członkowskiego doświadcza traktowania dyskryminacyjnego względem obywateli innego państwa członkowskiego wyłącznie ze względu na swoją przynależność państwową, i nie ma zastosowania do przypadku ewentualnej różnicy w traktowaniu obywateli państw członkowskich i obywateli państw trzecich.
- 53 Z tego względu na pytanie trzecie należy odpowiedzieć, że art. 12 WE nie stoi na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, które wyklucza obywateli państw członkowskich z kręgu uprawnionych do świadczeń z zakresu pomocy społecznej przyznawanych obywatelom państw trzecich.

W przedmiocie kosztów

54 Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny; dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem; do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż poniesione przez strony postępowania przed sądem krajowym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (trzecia izba) orzeka, co następuje:

- 1) **W odniesieniu do prawa obywateli państwa członkowskiego poszukujących pracy w innym państwie członkowskim analiza pytania pierwszego nie wskazuje na żaden element, który miałby wpływ na ważność art. 24 ust. 2 dyrektywy 2004/38/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie prawa obywateli Unii i członków ich rodzin do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich, zmieniającej rozporządzenie (EWG) nr 1612/68 i uchylającej dyrektywy 64/221/EWG, 68/360/EWG, 72/194/EWG, 73/148/EWG, 75/34/EWG, 75/35/EWG, 90/364/EWG, 90/365/EWG i 93/96/EWG.**
- 2) **Artykuł 12 WE nie stoi na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, które wyklucza obywateli państw członkowskich z kręgu uprawnionych do świadczeń z zakresu pomocy społecznej przyznawanych obywatelom państw trzecich.**

Podpisy